

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingssårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 60).

Forhandlingen genoptoges.

Aksel Larsen: Folketingets sammensætning er jo ved valget blevet betydeligt ændret, hvad personerne angår, men de partimæssige forskydninger er ikke sindsoprivende store. Vægtskålen vippede ikke ned til fordel for en VK-regering trods den konservative mandatfremgang på 4, hentet fra 4 andre partier. Vi fik altså ikke en ny regering gennem et stærkt venstre, men valget udelukkede en fortsættelse af den hidtidige regeringskoalition, og det var vi forberedt på gennem det radikale landsmødes erklæring om, at partiet meget gerne ville fortsætte i regering, når blot det fik stemme- og mandatfremgang. Om vi så har fået en god regering gennem et stærkt socialdemokrati, er det lidt for tidligt at udtale sig om, men folketinget fik altså ikke det arbejderflertal, som vi havde håbet på og arbejdet for, og som ville have givet grundlag for en ny og bedre politik.

Den konkrete årsag ligger lige for. Socialistisk folkeparti fik ikke den mandatfremgang, der ville have kunnet skabe et sådant flertal, og visse velkendte begivenheder i vort endnu nydannede parti har været medvirkende hertil. Det ved vi, og det behøver ikke nærmere at udpeges. Det mener det ærede medlem hr. Peter Nielsen derimod, han har endda den opfattelse, at vort parti er gået i to stykker. Nå ja, hvis der er så megen glæde over, at en af vore afhoppere skrev en kronik i Aktuelt, under jeg det ærede medlem den glæde. Socialdemokratiet har jo ikke så mange glæder for tiden, så det skal have lov at glæde sig over sådanne småting.

På baggrund af visse socialdemokratiske spåmænds krystalkuglekiggeri — den højtærede statsminister selv erindrer sikkert, at han den 6. september i radio og TV bebudede, at efter valget ville der ikke være meget tilbage af socialistisk folkeparti — på baggrund af sådanne spådomme kan det dog vist betegnes som meget pænt, at

partiet uden penge, uden dagblad og af de økonomisk bedre, men demokratisk slettere funderede partier udelukket fra deltagelse i de kantede møder har kunnet ikke blot holde stemmetallet fra 1960, men endog forøge det, selv om partiet efter valglovsreguladetri måtte afgive et mandat. Jeg må for en sikkerheds skyld tilføje, at på dette punkt er jeg slet ikke utilfreds med valglovens bestemmelse om, at det sidste mandat tilfalder det parti, der har den største rest af stemmer; det er helt i orden. Det bør blot noteres, at medens vi i 1960 med 9.000 stemmer flere end det radikale parti fik samme mandattal, nemlig 11, opnåede vi denne gang 152.000 stemmer og fik for dem kun 10 mandater, medens det radikale parti fik sine 10 mandater for 139.000 stemmer. Det er også helt i orden, og det er helt i orden, at man herinde regner med mandattal og anciennitet, når partiernes og ordførernes rækkefølge fastsættes, men er det ikke lidt, skal vi sige ubeskedent, at de radikale oven i købet skal vinde lodtrækningen? Under alle omstændigheder er man formodentlig begyndt at forstå, at vi er kommet for at blive, og at snakken om sandflugtsparti må være borte med blæsten.

For mig at se er der dybere årsager til, at folketinget ikke fik et arbejderpartiflertal. Jeg tror ikke, at VK-partiernes og de radikales ridt på det, Hedtoft engang kaldte socialistforskrækkelsens skamredne krikke, havde nogen virkning. Jeg er derimod ikke i tvivl om, at den højtærede statsministers med fanatisme og stædighed gentagne proklamationer om, at så længe han stod for styret i det danske socialdemokrati, ville et arbejderpartiflertal i folketinget under ingen omstændigheder blive udnyttet, har haft virkning, vel at mærke en negativ. Muligvis er sådanne erklæringer kun fremsat i defensiv hensigt for at holde på nogle, muligvis socialistforskrækkede vælgere, men de måtte udså en vis grad af pessimisme blandt arbejdervælgere, så at nogle af dem ræsonnerede derhen, at det nytter ikke at gå hen og stemme, når statsministeren alligevel ikke vil bruge stemmerne.

Det må vel tilføjes, at det kommunistiske parti trods sin ringe tilslutning i hvert fald råder over et agitationsapparat og har haft mulighed for at nå ret langt ud med sin

[Aksel Larsen.]

agitation og propaganda. Det har gennem fire år indædt og ihærdigt forkyndt, at folketinget var et forargelsens hus, og at der intet skete eller blev besluttet herinde, som ikke var direkte til skade for arbejderbefolkningen og for landet. I det omfang disse toner er blevet hørt, kunne de kun nedslå troen på, at det kunne nytte, og den negative virkning af denne agitation kunne naturligvis ikke ophæves ved, at kommunistlederne pludselig under valgkampen erklærede folketinget deres store kærlighed og forkyndte, at herinde kunne der rigtig nok udrettes noget.

Men hvad der end har indvirket, har vi nu det folketing, som vælgerne selv har sammensat, og på grundlag af valget er der dannet den indtil videre eneste mulige regering. Videnskaben hævder som bekendt, at den korteste vej mellem to punkter er den lige linje, men selv om politik også er en art videnskab, gælder denne regel — som vi alle ved — ikke her. Skønt alle partiledelser efter valget var klar over, at den eneste mulighed var en socialdemokratisk mindretalsregering, og skønt alle måske med undtagelse af det ærede medlem hr. Iver Poulsen tilstræbte en sådan regeringsdannelse, skulle man alligevel gennem en passende langvarig og kroget taktisk procedure, før man turde lade regnestykket gå op. I spillets sidste omgang meddelte de konservative kongen, at de var rede til at støtte en ren venstre-regering. Det var de radikales idé fra 1957, men man magede det på den måde, at de radikale kunne være uvidende om denne mulighed. Dermed havde man ikke alene sikret, at der ingen vej var uden om en ny regering Krag, men man havde også skabt mulighed for lange og uinteressante diskussioner om de radikales ansvar for, at vi fik en ren socialdemokratisk og ikke en ren venstre-regering.

Det kan vel lige så godt siges åbent, hvad grunden var til, at også de borgerlige partier ønskede en socialdemokratisk regering. Det er på grund af de opgaver, der stilles regeringen af hele den økonomiske situation, og i ganske særlig grad fordi statsudgifterne er stigende, fordi vi går ind i en overenskomstsituation, og fordi tjenestemændene senest 1. april 1965 forventer at få deres krav honoreret i overensstemmelse

med de løfter, visse partier var så gavmilde med under valgkampen, men også fordi lønningsloven af 1958 giver tjenestemændene ret til at stille disse krav. Derfor vil regeringen sikkert være totalfredet her i folketinget, i hvert fald indtil foråret er overstået, og hvad der så senere kan ske, afhænger vel bl. a. af, om statsministerens umisforståelige frieri til partiet venstre får virkning, og om hans partis vælgere vil tillade et fast samarbejde til den side.

Regeringens opgave er vanskelig, det skal indrømmes. Men den højtærede statsminister har selv på forhånd gjort den endnu vanskeligere ved under valgkampen at gå ind i en hæmningsløs konkurrence med det konservative folkeparti om praktisk taget at love alle alt og lade, som om ingen skal betale, men som om fremskridtene kan fås gratis. Hvad lovede statsministeren ikke på det tyvstartende TV-vælgermøde i Esbjerg den 20. august! Jo, bl. a. en ny socialreform med bedre og ensartede understøttelsesregler, tillægspensionen skulle udvides til at omfatte alle, og den skulle gøres værdifast, sådan at der sikres alle en årlig pension på 60 pct. af indtægten i de bedste arbejdsår. Boligbyggeriet ville blive forøget til 50.000 boliger om året, der skulle komme skattereform med kildeskat, og tjenestemændene skulle få kompensation for, hvad de måske ikke fik i tillægspension, og deres lønmæssige efterslæb skulle indhentes. Ja, jeg gentager, sagde den højtærede statsminister — jeg tillader mig at citere en sætning, hr. formand —:

„Tjenestemændenes lønmæssige efterslæb skal indhentes.“

Ja, og så skulle Store-Bæltsbroen blive bygget.

Det er jo forståeligt noget andre toner, vi hørte fra statsministeren i åbningstaler, og de var yderligere afdæmpet ved de fordomsfri forhandlinger, han førte i mandags. Nu er man, belært bl. a. af den økonomiske samordnings tre vise mænd og af det økonomiske sekretariats oversigt, ved at blive klar over det, vi andre hele tiden har vidst: at forøge landets forbrug ud over, hvad produktionsstigningen betinger, det kan man kun en kort tid, og hvis man alligevel fortsætter, går det galt.

Efter den fremstilling, vi nu har fået, ser det faktisk ud, som om der kan findes en

[Aksel Larsen.]

løsning, som gør alle utilfredse, om end ikke alle lige utilfredse. Produktionsstigningen vil — det siger vismændene og sekretariatet — ikke tillade en forbrugsudvidelse med mere end 3, højst 4 pct., altså en såkaldt pengeudpumpning på $1\frac{1}{2}$, højst 2 milliarder kr. om året, hvoraf allerede tjenestemændene har et forlods krav på ca. 800 mill. kr., hvis jeg skal tro en omhyggelig beregning, jeg har set i Aktuelt for 25. august.

Staten vil med uforandret skatteudskrivning højst have 800 mill. kr. i reserve, men alene de lovbestemte udgiftsforøgelser plus pristallets virkninger for tjenestemændene vil kræve 1.200 mill. kr., og så er her endda ikke taget hensyn til hverken de store krav til offentlige investeringer eller tjenestemændenes lønmæssige efterslæb. Overenskomstssituationen forestår, og man tror vel ikke, det kan lade sig gøre med eller uden en ny helhedsløsning at sige nej til fagbevægelsens berettigede krav, der ydermere støttes af den forøgede arbejdsproduktivitet. Og boligbyggeriet! Ja, selv om der ikke mere tales om 50.000 nye boliger pr. år — men der burde tales om det — så stiller boligbyggeriet alligevel krav til samfundsøkonomien, og sådanne krav stilles også, hvis forsømmelserne på undervisningens og uddannelsens område skal blot begyndende indhentes.

Det hele kan se ud, som om opgaven er af samme sværhedsgrad som løsningen af cirkulens kvadratur. Det er den dog ikke, men man må gribe tingene an på en ganske anden måde end ved omsforlig og helhedsløsning. Der må bringes orden i økonomien og lægges planer på lang sigt. Det foreliggende materiale fra regeringen, fra formandskabet i det økonomiske råd for samordning og fra det økonomiske sekretariat er behæftet med mangler som følge af, at dansk statistik dels halter for langt bag efter udviklingen, dels i øvrigt er håbløst utilfredsstillende. Når nu selv de tre vise mænd har påpeget dette, vil der måske hos regeringen være forståelse for et krav om, at disse forhold ændres, så vi kan få økonomiske oplysninger og talmateriale, som virkelig giver et billede af situationen og et solidt grundlag for planlægning. I andre lande — jeg kan som eksempel nævne Sverige — har man kunnet skaffe langt mere tilfredsstillende statistisk

materiale, så hvis den gode vilje er til stede, må det også være muligt her. Hvis regeringen har brug for lovændringer til dette formål, er jeg sikker på, at folketinget vil være parat.

Det økonomiske sekretariat kommer i sine beregninger til det resultat, at medmindre eksporten forøges med mindst 1 milliard kr. om året, vil det gå farligt nedad med valutareserverne. Man regner ikke med væsentlig yderligere forøgelse af de beløb, landbrugseksporten indbringer, men konkluderer så, at industrieksporten kan sættes i vejret og må sættes i vejret med noget over 1 milliard om året; og det kan lade sig gøre, hvis blot produktionen kan stige tilstrækkeligt. Men her konstaterer man den samme flaskehals, som de tre vise mænd i deres foreløbige materiale har bemærket, nemlig at der ikke er ledig arbejdskraft til en sådan ønskelig produktionsudvidelse.

Synspunktet er formelt rigtigt, men reelt forkert, for vi har en arbejdsreserve; den kan tages i brug, hvis blot man vil, og den skal ikke — som det ærede medlem hr. Baunsgaard, i hvert fald da han var minister, ønskede det — hentes i Sydeuropa. Ja, jeg tænker, som man sikkert har forstået, i første række på de 40.000 arbejdskraftige unge mænd, som for en årlig bekostning på 1.800 mill. kr., altså 45.000 kr. pr. mand pr. år, holdes inde ved militæret og borte fra produktivt arbejde. At regeringen ikke var helt fremmed for tanken om at frigøre arbejdskraft her, så vi, da den aflyste efterårsindkaldelserne med den begrundelse, at landbruget ikke kunne undvære sine arbejdere. Jeg anbefaler at gå videre ad denne vej og at gå langt videre. Det vil skaffe arbejdskraft til forøget produktion af eksport, det vil forbedre statsfinansernes stilling, og det vil ikke svække, men snarere styrke Danmarks udenrigspolitiske sikkerhed.

Jeg tænker imidlertid også på noget andet. Jeg erindrer om, at den højtærede statsminister i sin redegørelse den 6. oktober udtalte, at tendensen til, at nye arbejdspladser navnlig skabes i de såkaldte serviceerhverv, mens beskæftigelsen i industrien vokser langsommere, nu træder tydeligt frem. Det er utvivlsomt rigtigt, og det er en desværre naturlig følge af de frie kræfters frie spil på investeringernes om-

[Aksel Larsen.]

råde; men gavnigheden af det er snart overset. Vi kan ikke leve af at barbære hinanden, og derfor burde skabelsen af arbejdspladser i produktionen og ikke i servicefagene have fortrinsret; men når man tillader frihed til kapitalbevægelser, så går det sådan, at de, der råder over ledig kapital, de investerer den ikke dér, hvor samfundet vil have mest gavn af investeringerne, men dér, hvor de anser sig for mest sikre på hurtigst muligt at få størst mulig profit. Derfor blomstrer det, vi med et misvisende udtryk kan kalde reklameindustrien, hvis hovedresultat er, at folk forlokkes til at give penge ud for at erhverve noget, de udmærket kunne undvære, og som de ikke ville anskaffe, hvis det ikke skete under reklamens psykologiske pres. Derfor flourer spritruterne. Hver uge oprettes der jo en ny, som har det ene sikre formål ikke at tjene noget trafikalt behov; derfor har vi den af statsministeren omtalte vækst i servicefagene, derfor vokser det hjemlige forbrug mere end nødvendigt og ønskeligt, og derfor møder udvidelsen af industriproduktion og -eksport vanskeligheder.

Vi har ikke råd til at lade dette fortsætte. Der ville ingen kapitalmangel være i Danmark, hvis vi havde en styret økonomi, hvis der var kontrol med investeringerne. Det er muligt, ja, jeg anser det for sandsynligt, at det kunne gøres i alt væsentligt ved at indføre det, jeg vil kalde fleksible afskrivningsregler, sådan at de mere samfundsgavnligt investeringer fik de gunstigste muligheder, de mindre samfundsgavnligt fik ringere muligheder for afskrivninger og de fra et samfundssynspunkt set aldeles overflødige investeringer fik ugunstige afskrivningsmuligheder. At i øvrigt den nu tilladte afskrivningsprocent på 30 pct. om året er for høj som gennemsnit, har jeg før bemærket, det vil jeg kun gentage. Eksporterhvervene måtte naturligvis have en art førsteprioritet, og dernæst måtte virkelig nødvendig produktion på hjemmemarkedet tilgodeses — jeg tror, det er det udtryk, man anvender — medens det, jeg vil kalde papnæseproduktionen, måtte komme sidst i rækken. Jeg skulle tro, at et udvalg nedsat af folketinget og bestående af jævnt fornuftige mennesker

kunne klare klassificeringen uden ret meget kontoriusseri og bureaukratisk stivhed.

Til produktion og ikke mindst til industriproduktion hører også særlig kvalificeret arbejdskraft, højt uddannede teknikere. Det er, som vi ved, en mangelvare, og selv om der også her kan hentes arbejdskraft fra militæret, vil det under den herskende tekniker-mangel ikke være nok. Jeg må dog her erindre om noget, som man er bekendt med, om, hvordan militæret bruger de faguddannede teknikere eller rettere misbruger dem. Jeg er bekendt med, at dengang man skulle have undersøgt, hvor meget Danmarks broer og vejoverføringer og -underføringer kunne bære, sendte man de værnepligtige civilingeniører til ikke at lave soldatertjeneste, men til først at sidde i statsbanernes generaldirektorat og beregne bærefastheden for alle de overføringer og underføringer, som vedrørte statsbanerne. Da man var færdig med det, sendte man de samme folk hen i vejdirektoratet for dér at foretage tilsvarende beregninger, i de allerfleste tilfælde af nøjagtig de samme broer og overføringer og underføringer. Jeg synes, man skulle undgå den slags. Når der er tekniker-mangel, skulle man hellere lade teknikerne gøre nytte i det civile erhvervsliv. Jeg foreslår i øvrigt, at man foretager en undersøgelse af, hvad alle i Danmark virkende uddannede ingeniører er beskæftiget med; så vil man få at se, at mange, alt for mange af dem — bevarer, for en høj løn — er ansat på industrivirk-somheder, der aldeles ikke behøver så højt uddannede folk, eller endogså anvendes som salgsrepræsentanter. Dengang der var mangel på fedtstoffer, tekstilvarer eller benzin her i landet, fandt man det naturligt, at der af samfundsmæssige grunde blev foretaget en rationering. Nu er der mangel på ingeniører, på teknikere og specialister. Ja men så bør vi foretage en rationering af dem, vi har, sådan at de bedst kvalificerede kræfter forbeholdes den mest nødvendige produktion.

Produktionsudvidelsen kan naturligvis fremskyndes og forøges ved det, man kalder rationalisering, altså ikke blot bedre teknisk udrustning og eventuelt forøget arbejdstempo, men også bedre tilrettelæggelse af arbejdet, rigtigere disponering o. s. v.,

[Aksel Larsen.]

og hvad dette angår, vil det i mange tilfælde være vel anbragt at begynde ikke ved drejebænkene, men i direktionskontorerne. Det vil under alle omstændigheder virke produktionsfremmende at give arbejdere og funktionærer virkelig medindflydelse på og medansvar for virksomhedernes drift, for produktionens tilrettelæggelse, for kalkulationer og dispositioner og for personalepolitikken. Dette er en grund mere til at indføre demokratiet på arbejdspladserne og ikke som hidtil lade det stå uden for fabriksporten, mens det indenfor, som det så usmukt hedder, er arbejdsgiverens eneret at lede og fordele arbejdet. Det er godt, at fagbevægelsen er begyndt at interessere sig alvorligt for at få indført industrielt demokrati, men kan der ikke snart opnås fremskridt herfor gennem forhandlingerne på arbejdsmarkedet, bør regering og folketing som ansvarlig ledelse af samfundet tage opgaven op og løse den ad lovgivningens vej. Det vil være hensigtsmæssigt, om den højtærede statsminister vil tage spørgsmålet op allerede næste gang han mødes til fordomsfri drøftelse med erhvervenes repræsentanter.

De sidste års erfaringer, hvor man hvert år eller hvert halve år har foretaget indgreb og lavet kriseordninger fra regeringens og folketingsflertallets side, anskueliggør også, at til orden i samfundet og dets økonomi hører ikke blot langsigtet samfundsmæssig planlægning af undervisningens og uddannelsens udvidelse eller af vejbygning og trafikforhold, men også af investeringer og produktion. Ethvert privat firma, som blev drevet på den måde, forretningen Danmark hidtil stort set er blevet drevet på, hvor der i det væsentlige har været planlagt — og i øvrigt ikke særlig godt — bare et år frem i tiden, ville hurtigt komme ud i uføre og ende i konkurs. Denne opgave: at bringe orden i økonomien, at styre investeringerne, at forbedre og forøge produktion og eksport, så vort land kan forøge sin velstand og dermed forbedre befolkningens levevilkår, er så givet den største og den, der blandt alle samfundsopgaver bør have førstehedsrang.

I forbindelse hermed står opgaven at forvalte vort pund bedst muligt, ikke at spise dele af kapitalen op, men at sætte tæring efter næring ved at begrænse det

overflødige forbrug. Hvis forbrugsstigningen overstiger produktionsstigningen, må det medføre enten udenlandsk kreditgivning eller prisstigninger. Da der jo er grænser for, i hvor lang tid man kan trække på udlandets kredit, og da prisstigninger er den dårligst mulige måde at regulere forbruget på, må man gå andre veje. Det forekommer tvivlsomt, at vi i den grad, som tilfældet er, har råd til at foretage Mallorcarejser, at opretholde spritruiter, at anskaffe personbiler og lignende forbrugsgenstande. Mon ikke forholdet er det, at de, der bruger mest mulig tid på spritruiterne skibe ud fra indbildningen om, at de jo køber varerne billigere end i land og altså tjener penge ved at give penge ud, i virkeligheden rejser sig fattigere, fordi de på sådanne udflugter giver penge ud, de ellers ikke ville have givet ud eller ville have anvendt til noget nyttigere og mere nødvendigt? Hertil kommer så, at ikke alene mister finansministeren indtægter ved denne trafik, men den koster også Danmark sikkert meget betydelige beløb i valuta.

Mon det ikke også er sådan, at mange af dem, der lader sig forlokke til at anskaffe personbiler på afbetaling og dyrt finansierede købekontrakter egentlig ikke har råd til det og må bære afsavn på andre områder samtidig med, at der vel må sættes et spørgsmålstegn ved, om Danmark netop i disse år virkelig har råd til en så stor personbilimport som den, vi har. Jeg må erindre om, at 18 pct. vistnok ligger i underkanten af, hvad der betales i rente, når man køber bil under en eller anden afbetalingsform. Der må altså være nogen, der tjener disse penge, de må gå i nogens lommer. De giver mulighed for et forøget forbrug for dem, der kan leve af at låne penge ud på disse vilkår, hvad enten det er legal kapital eller sort kapital. Jeg skulle tage meget fejl, hvis ikke en væsentlig del af disse penge netop omsættes i valutakrævende forbrug. Også her synes jeg man burde gribe ind, sådan at der ikke kan tjenes så meget på den slags renteåger. Så ville der også blive mulighed for, at andre, der trængte mere til det, kunne forøge deres virkelig nødvendige forbrug. Jeg tror i hvert fald, at det må overvejes at bremse salget af personbiler og lignende forbrugsvarer på afbetaling, naturligvis med en ventil for ganske særlige tilfælde.

[Aksel Larsen.]

Og jeg er sikker på, at det vil virke sundt forbrugsbegrænsende, og at det kan gøres uden bureaukrati at få bremset den overhåndtagende og usunde reklame, som alt-overvejende tjener det formål at få folk til at anskaffe noget, de ellers ikke ville tænke på at sætte sig i udgift for. Dette så meget mere som reklameudgifterne i det væsentlige betales af det offentlige gennem de beløb, virksomhederne sparer i skat, fordi de uproduktive reklameudgifter regnes for fradragsberettigede driftsudgifter.

Noget, der kan gøres meget hurtigt og bør gøres meget hurtigt, er at bortskære reklamens værste vildskud, reklamelotterierne, som i endnu højere grad tjener til at fremme forbrugerysningen og samtidig virker groft varefordyrende. Lad varerne, hvad enten det er vaskepulver eller dag- og ugeblade, konkurrere på kvalitet og pris og søge at blive solgt i kraft heraf, men ikke ved at lokke med, at nu var der igen en fru Jensen, der vandt 10.000 kr., som de andre købere af samme vare havde måttet betale i overpriser.

Den højtærede statsminister har med støtte i beregningerne fra det økonomiske råds formandskab og fra det økonomiske sekretariat indledt forhandlinger med det åbenbare formål at få regnet ud, hvor stor eller lille en kage der kan blive til fordeling i form af samlede forbrugsudvidelser, og hvem der skal have hvor meget eller hvor lidt. Nu må det siges, at hvad formandskabets beføjelser angår, så tillader de vel udarbejdelse af et skøn over, hvor meget det hjemlige forbrug alt i alt kan sættes i vejret med, men ikke over, hvor meget der kan blive til hver enkelt gruppe. De vise mænds materiale, der dog kun skulle være ment som et alment diskussionsgrundlag, bliver imidlertid i alt væsentligt anvendt som argumenter i diskussionen om arbejdernes lønninger.

Det fremgår af det, der gennem dagspressen er sivet ud om beregningerne, at arbejds lønnen i industrien fra 1958 til 1963

skal være steget med 52 pct., medens det, man kalder restsummen, altså afskrivninger, forrentninger, skatter og overskud kun skal være steget med 41 pct. Hvis disse tal er rigtige, så må det da erindres, at arbejderne og funktionærernes familier udgør en mange gange mere talstærk gruppe end indehavernes eller aktionærernes, så man falder jo ikke ligefrem på halen af begejstring.

Dertil kommer imidlertid, men det tier dagspressen stille med, at den såkaldte restsum i årene fra 1955 til 1960 — det er en anden 5 års periode — steg væsentligt mere end lønsummen. I disse år ligger det sådan, at den såkaldte restsum steg med 46 pct., men lønsummen kun med 37 pct. Arbejderne har altså først vundet noget ind i de sidste tre år, hvor der har været god beskæftigelse, men i de år, hvor det var profitterne, der steg stærkest, hørte man ingen advarende røster imod noget sådant.

Desuden er der et område, hvor en yderligere forklaring tiltrænges, men den kan måske ikke gives på grund af den mangelfulde statistik. Det er lønsummens fordeling mellem arbejdere og funktionærer. Fra 1955 til 1962 er funktionærlønsummen steget med 114 pct., medens arbejderlønsummen kun er steget med 83 pct. Det skyldes naturligvis delvis, at funktionærernes antal er steget stærkt, men det kan jo ikke ses, hvordan funktionærlønsummen fordeler sig på henholdsvis de højest lønnede såsom direktører o. lign. og på mere underordnede tekniske funktionærer. For de egentlige lønarbejdere er lønkvotaen — det er noget andet end lønsummen — fra 1955 til 1962 faldet fra 40,7 pct. af værditilvæksten til 39 pct. af værditilvæksten.

Det vil nok være rimeligt at tage alt dette i betragtning under overenskomstforhandlingerne og også her i folketinget.

Vort ugeblad, SF-bladet, fik for en god måneds tid siden et brev fra en kreds af arbejdere på B & W, Christianshavn, og i dette brev udtrykte de deres mening således — jeg beder om tilladelse til et citat —:

[Aksel Larsen.]

„Hvis der havde været en fornuftig ordning med det hele, og hvis byrderne var blevet ligeligt fordelt, kunne vi godt tage vor part. Men når byrder, der følger af en letsindig politik, ensidigt skal lægges på arbejdernes skuldre, så siger vi nej!“

Ja, sådan udtalte arbejderne på B & W, Christianshavn, og sådan taler ansvarsbevidste arbejdere, der ikke er uden forståelse for de vanskeligheder, der kan følge af et borgerligt flertal i tinget, men som stiller det rimelige krav, at der skal være fornuft i tingene. Man burde kunne forvente, at også en socialdemokratisk mindretalsregering, når den lægger op til økonomisk forhandling, tager sit udgangspunkt i lønmodtagerklassens interesser og ikke fremlægger som forhandlingsgrundlag, hvad VK-partierne også kunne have fremlagt.

Jeg har nævnt de store løfter, visse partier var så gavmilde med under valgkampen, og som de forhåbentlig ikke har glemt allerede. Blandt disse var løfterne om at forøge boligbyggeriet, så der hurtigt kunne blive boliger nok. Disse løfter kan holdes. Produktionskapaciteten er stor nok, hvis byggeriet blot tilrettelægges rationelt med udnyttelse af de tekniske muligheder og med anvendelse af vinterbyggeri, så vi ikke fortsat skal opleve den skandale, at der er så stor arbejdsløshed i byggefagene en del af året. Den gennemsnitlige arbejdsløshed for murerne i dette land for hele året ligger på 6 pct.

Men det drejer sig ikke om bare at få bygget boliger nok, det drejer sig også om, at de skal være billige nok. Lejligheder og parcelhuse, der står tomme, fordi huslejen er så høj, at de boligsøgende ikke har råd til at betale den, har vi allerede alt for mange af, ja, det har vi for resten, så længe der bare står én af disse nye lejligheder tom.

Det er nødvendigt, at der sættes stop for den del af fordyrelsen af boliger, der skyldes grundspekulation. Det er nødvendigt, at det offentlige, vel fortrinsvis kommunerne, får adkomst og muligheder for på lang sigt at erhverve den jord, der kan blive brug for til byggegrunde og byudvidelser — og vel at mærke til rimelige priser, hvor vurderingen burde være retningsgivende. Man bør sikkert også åbne adgang

til at erhverve jord ved ekspropriation. Det har man ganske vist i øjeblikket, når man vil anvende jorden til parkeringspladser, men hvis dette er rimeligt — og jeg taler ikke imod det — så må man også have retten til at ekspropriere jord til grunde for boligbyggeri. Sådanne grunde bør naturligvis ikke kunne sælges — det ville jo bare give stof til fornyet grundspekulation — men de bør stilles til rådighed for byggeriet på jordrentevilkår. Ved sådanne foranstaltninger ville de nye boliger kunne fremskaffes til en betydeligt billigere pris.

Endnu større virkning ville det have, hvis finansieringen blev ordnet, så lånene kunne ydes til en rimelig rente. I øjeblikket er rentesatserne så høje og kurstabet så stort på f. eks. kreditforeningsobligationer, at den reelle rente er omkring 9 pct. Hvis den bringes ned på 4 — og det ville være muligt ad den vej, vi har anvist med vort forslag om oprettelse af en offentlig boligfond, selv om vi er klar over, at det først vil ske efterhånden — så kan op imod to femtedele skæres af huslejen i det nyere og nyeste byggeri. Så længe man lader stå til som i denne tid, går det imidlertid den modsatte vej. Der kastes i denne tid daglig for 18 mill. kr. obligationer på markedet. Den omtrent eneste køber er nationalbanken, som vel ikke kan opkøbe alt, og som i øvrigt ekscellerer i en renteforhøjende pengepolitik. Det er under valgkampen ofte og stærkt nok blevet fremhævet af socialdemokratiets talere, at vi skal opretholde den gode beskæftigelse og ikke, som det har været gjort før i tiden, anvende arbejdsløshed som økonomisk regulator. Det er udmærket, men det er mindre udmærket, at man i stedet synes indstillet på at bruge boligfordyrelsen, altså huslejestigningerne, som regulator af det økonomiske liv.

Jeg håber, at regeringen vil være mere lydhør for de tanker, jeg her har fremsat på mit partis vegne, end den har været det før valget. Der er jo tegn på, at erkendelsen skrider frem. Da vi i 1962 som alternativ til omsforliget bl. a. foreslog en boligfond, der også skulle indbefatte en ungdommens boligopsparing, afvist tanken, men den faldt dog ikke helt på stengrund, eftersom den højtærede statsminister nu under valgkampen lovede, at ungdommens

[Aksel Larsen.]

boligopsparing skulle blive en kendsgerning, ja, nærmest talte, som om en lov herom allerede var vedtaget.

Hvad de offentlige investeringer i øvrigt angår, så bør, som vi så ofte har fremhævet det, skoler, universiteter og andre læreanstalter have prioritet, og dette gælder også bygningen af hospitaler og plejehjem. Det er trist, at netop den slags offentligt byggeri har været økonomiens prægelknabe siden 1962 og er blevet begrænset ved indgreb ovenfra, skønt det er her, begrænsning er mest urimelig og dårligst kan tåles.

Dernæst kommer de store trafikopgavers løsning, vel i forreste række de store broer eller faste forbindelser over Øresund og Store-Bælt, men også i høj grad bygningen af den københavnske tunnelbane. København er i færd med under borgmester Brauers initiativrige ledelse at forbedre de kollektive trafikmidler, men det er et landsanliggende, at trafikken i hovedstaden ikke brænder sammen, og startskuddet for tunnelbanebygningen bør gives meget snart.

Så er der statsfinanserne. Skal man tro det, der indtil nu er kommet frem fra regeringen og fra regeringsorganer, ser det slet ud, så slet, at statsministeren oven i købet bebuder at ville opfylde VK-kravet om flere og større forbrugsskatter. Det var mere på sin plads at tage fat på besparelser. Vi har simpelt hen ikke råd til årligt at ofre 1.800 mill. kr. eller mere på det aldeles uproduktive og i bedste fald unyttige formål, som hedder militæret, heller ikke selv om det ærede medlem hr. Baunsgaard mod sine løfter tidligere har stemt for disse store militærbevillinger.

Den højtærede statsminister gjorde i sin redegørelse ved folketingets åbning opmærksom på, at

„landbrugerhvervet kan opvise en mærkbar forbedring. Landbrugseksporten har været stigende, og de øgede varemængder har til dels kunnet sælges til højere priser. Det samlede salg til hjemmemarkedet er gået frem. Hertil kommer virkningerne af en god høst.“

Det var et citat af statsministerens tale. Denne fremstilling suppleres af det økonomiske sekretariat, som — jeg beder om tilfaldelse til et kort citat — siger:

„Den i regnskabsåret 1963-64 opnåede

forbedring af landbrugets indtægtsforhold vil derfor rimeligvis blive fortsat i indeværende regnskabsår, omend i svagere takt.“

Og det bekræftes, af landboforeningernes formand, det ærede medlem hr. Anders Andersen, som har oplyst, at for de godt 1.000 ejendomme på omkring 30 ha, der fører regnskab, er familiens arbejdsfortjeneste — der fremkommer efter, at der er tilregnet hele kapitalen en forrentning på 5 pct. — steget fra 14.750 kr. i 1962-63 til 22.870 kr. i 1963-64, hvilket det ærede medlem mærkeligt nok benyttede som begrundelse for, at så burde landbruget have yderligere 500 mill. kr. årligt i erstatning af staten. Det må forekomme rimeligt at gå den anden vej og at spare staten for penge ved at afvikle de statstilskud til landbrugere, der indførtes i 1961, og som andrager omkring ½ milliard kr. om året, hvortil kommer ca. ½ milliard kr., som de forhøjede hjemmemarkedspriser giver landbruget.

Må jeg i den forbindelse sige, at det må overraske noget, at den nye højtærede landbrugsminister til landboforeningernes medlemsblad har kunnet udtale, at den omtalte landbrugsstøtte blev vedtaget på et tidspunkt, hvor vi forventede en sammenslutning af EFTA med fællesmarkedet, hvilket — det sagde ministeren virkelig — ville have medført, at en række problemer for landbruget ville have løst sig selv. Bortset fra det væsentlige, at dansk indlemmelse i fællesmarkedet ganske åbenbart ville have skaffet landbruget problemer for alvor, så har denne af landbrugsministeren for nylig opfundne begrundelse for subventionerne aldrig været nævnt før.

Hvad skatterne angår, venter vi — det ærede medlem hr. Erik Eriksen måske undtaget — selvfølgelig, at regeringen snart fremsætter sit forslag om kildeskat. Hvis jeg troede, at dette ville blive bygget over den skitse, man førte valgkamp på, ville jeg naturligvis ofre den og det ærede medlem hr. Peter Nielsens populariserende lille pjece nogle bemærkninger, men det tror jeg altså ikke. Jeg har nemlig haft lejlighed til kort før valget at spørge den højtærede finansminister, om han kunne love, at kildeskatteforslaget ville blive fremsat i det kommende folketingsår og være bygget over skitsen. Jeg fik det lakoniske, men ty-

[Aksel Larsen.]

delige svar, at der ville komme et kildeskatteforslag. Ja, så venter vi det. At det bliver nogle måneder forsinket, er forståeligt, for man skal jo da have tid til at lave noget mere gennemførligt end den skitse, der fremstilledes til agitationsbrug, og som kun kunne tjene til agitationsbrug.

Men nu bør man ikke udskyde påbegyndelsen af en skattereform for længe. Da det ærede medlem hr. Peter Nielsen nu på ny, denne gang som socialdemokratiets og regeringens officielle ordfører, har erklæret skattefradragsreglen sit ubetingede fjendskab, er der måske håb om, at man vil gøre noget for at slippe af med denne umulige og asociale skatteregel. Da det er den, der gør hele vort skattesystem så uoverskueligt og så dyrt at administrere, vil arbejdet med at afskaffe den åbne vej for en hel række gunstige reformer.

Må jeg i øvrigt tillade mig at erindre om, at i det konservative folkepartis valgmanifest stod der, at det konservative folkeparti meget gerne ville have forhøjet lønmodtagerfradraget i skattelovgivning og have forhøjet fradraget for hustruer med erhvervsindtægt uden for hjemmet. Jeg er meget glad for, at det konservative folkeparti gav dette løfte, men jeg ville ganske vist have været mere glad for det, hvis det konservative folkeparti ikke sammen med andre partier havde stemt imod vort forslag om disse to reformer, da det var til afstemning i folketinget i maj måned i år.

Jeg kan i samme forbindelse sige, at jeg har med glæde noteret mig den højtærede statsministers gentagne løfter om, at nu skal vi få en anden børnetilskudsordning, ikke alene så børnetilskuddene bliver forhøjet, men så de bliver frigjort fra skattelovgivning og bliver udbetalt kontant til forsørgerne efter svensk mønster. Jeg er glad for dette løfte; så kan vi måske slippe for at opleve, at regeringspartiet en anden gang stemmer imod et sådant forslag eller modsætter sig sådanne tanker, når vi fremsætter dem.

Men uden at ændre en eneste bestemmelse i en lovparagraf, altså alene hvis regeringen har vilje til det, kan man meget hurtigt gennemføre det mest påtrængende, nemlig effektivisere skatteligningen. Jeg har ligningsdirektørens ord for — det ærede

medlem hr. Peter Nielsen og andre ved, at det forholder sig sådan — at også med de gældende regler og lovbestemmelser vil det være muligt at komme den væsentligste del af det store skattesnyderi til livs. Det eneste, der er fornødent, er at give ligningsmyndighederne lidt mere arbejdskraft. Det er altså i det væsentlige et bevillingsspørgsmål, og, som ligningsdirektøren sagde til mig: de penge, der gives ud på at forbedre ligningen, vil komme mange gange igen i form af skatteindtægter. Som enhver ved, skønner sagkyndige — blandt dem nævner jeg tidligere finans- og statsminister Kampmann — at mindst 5 milliarder kr. årligt bliver unddraget selvangivelserne og ikke bliver fundet med den effektivitet, ligningen har i dag. Det betyder formodentlig, at de pågældende, som bestemt kun i undtagelsestilfælde tilhører lønmodtagernes kreds, undrager sig betaling af mellem 1 og 2 milliarder kr. i indkomstskat. Det betyder endvidere, at de har disse store summer til rådighed til et forbrug, større end de ellers kunne tillade sig. Alene hvis man interesserer sig for forbrugsbegrænsning, burde man sætte ind her, og når man taler om, hvor meget lønmodtagernes forbrug tåler at blive udvidet med under hensyntagen til landets økonomiske situation, bør man bemærke, at begrænser man skattesnydernes forbrug, kan der uden fare blive råd til at lade de økonomisk ringere stillede udvide deres forbrug adskilligt ud over de vise mænds og statsministerens bekymrede 3 eller 4 pct.

Hertil kommer så naturligvis, at en øget skatteindkomst fra dem, som den milde skatteligning hidtil har virket som et læhegn for, vil bringe statskassen i en situation, så finansministeren slet ikke behøver at spekulere på skatteforhøjelser og kan lade enhver, i øvrigt upassende, tanke om flere forbrugsskatter fare.

Ja, som det fremgår af, hvad jeg har sagt, kan vi ikke godkende de beregninger, på grundlag af hvilke man nu vil forsøge at få arbejderne til at neddæmpe deres overenskomstkrav, at unddrage tjenestemændene opfyldelsen af statsministerens løfte vedrørende det lønmæssige efterslæb og — hvad der naturligvis vejer tungere — forhindre, at tjenestemandslønningsloven af 1958 kan ske fyldest. At de finansielle muligheder vil blive større, hvis man vil begynde at

[Aksel Larsen.]

spare på militærudgifterne som en indledning henimod militærets afskaffelse, har jeg gentagne gange sagt.

Dette er ganske vist ikke hovedgrunden til, at vi foreslår afrustning. Hovedgrunden er, som man ved, den, at vi i enhver henseende anser et væbnet dansk forsvar for udelukket og derfor anser opretholdelsen af et dansk militærvæsen for nytteløst, samt at vi mener, det vil være et meget værdifuldt dansk bidrag til international afspænding og nedrustning, at Danmark i sin særlige situation her viser et eksempel.

Hvad Danmarks udenrigspolitik i øvrigt angår, kan jeg erklære mig betydeligt mere tilfreds med den højtærede statsministers åbningstale end tidligere år. Det har ellers i en årrække heddet, at Danmarks udenrigspolitik bygger i lige grad på medlemskabet af De Forenede Nationer og medlemskabet af NATO — ja, et enkelt år tror jeg endda, at disse to organisationer nævntes i modsat rækkefølge. I sin tale den 6. oktober brugte statsministeren en meget betydelig tid til at omtale De Forenede Nationers virksomhed og vor støtte hertil, og jeg kan give min tilslutning til såvel omfanget som indholdet af det sagte. Det glæder mig specielt, at den højtærede statsminister fik plads til en utvetydig fordømmelse af den sydafrikanske regerings apartheidpolitik; så løber han da ikke den ringeste risiko for at blive misfortolket derhen, at her var noget, han ønskede at gå let hen over.

Tingene er ligesom blevet anbragt i mere rigtige proportioner end tidligere derved, at medens statsministerens omtale af De Forenede Nationer optog pladsen på omtrent 3 sider af statsministerens manuskript, så benyttede han fulde 3½ linje til lige at nævne Danmarks medlemskab af NATO. Den dag NATO overhovedet ikke behøver at nævnes i forbindelse med Danmark i en dansk regeringserklæring, er det helt i orden.

Jeg må dog bemærke, at jeg gerne havde set statsministerens omtale af NATO gjort lidt mere udførlig. Jeg savnede en omtale af planerne om en multilateral atomslagstyrke, kaldet MLF, og en dansk afstandtagen fra den. Jeg håber, at en sådan omtale og afstandtagen kommer. Den er så meget mere påkrævet, som der jo internationalt

cirkulerer visse påstande om planerne. I Berlingske Tidende har jeg således i en korrespondance fra bladets korrespondent i Washington fundet følgende, som jeg beder om tilladelse til at citere:

„I det amerikanske udenrigsministerium har man i øvrigt med interesse bemærket, at der i sommer i Danmark har været i hvert fald tilløb til en konstruktiv debat om MLF-problemerne. Den danske regering har ikke selv ønsket at bidrage, og man forstår dette synspunkt, men påpeger, at flåden, når — der står ikke hvis, men når — „den er blevet til virkelighed, vil rejse spørgsmål, som alle NATO-landene må tage stilling til. Man går således ud fra, at skibene vil få adgang til at anløbe alle NATO-havne og operere frit inden for NATO-landenes territorialfarvand, siger amerikanerne.“

Så vidt korrespondancen i Berlingske Tidende. Jeg går ud fra, at hvis man i autoritative kredse i Washington skulle have sådanne forestillinger, så vil de være anskaffet uden ringeste hold i den danske regerings virkelighed, og at vi fra regeringen her og i dag kan få en aldeles umisforståelig — jeg mener for amerikanerne umisforståelig — erklæring om, at ikke alene vil Danmark ikke være med til skabelsen af en MLF-styrke, men modsætte sig det, og at hvis den alligevel under en eller anden form skulle blive til virkelighed, så vil den ikke få adgang til danske farvande og havne. Fra Norges statsminister, Gørhardsen, foreligger en sådan afstandtagen; jeg går ud fra, at vi også får den fra Danmarks statsminister.

Jeg bemærkede under valgkampen, at vi for første gang for alvor fik et utvetydigt nej fra socialdemokratiet til atomvåben på dansk grund. Det skete i sådanne annoncer, som jeg har her, og tilsvarende plakater: Et klart nej. Socialdemokratiet har sagt klart og tydeligt nej til atomvåben på dansk jord.

Jeg var meget glad for det, og jeg benyttede lejligheden ved socialdemokratiets fjernsynsudsendelse kort før valget til at spørge den højtærede finansminister, om vi nu kunne vente, at et lige så klart nej ville blive udtalt af statsministeren i åbningstalen i folketinget. Jeg fik et ubetinget

[Aksel Larsen.]

tilsagn herom fra den højtærede finansminister. Det er derfor med nogen skuffelse, jeg noterer, at det hele, statsministeren havde at sige, var følgende: „Regeringen fastholder den nuværende atompolitik.“

Det kan diskuteres, hvad det er. Hvorfor må der ikke siges et lige så klart nej af statsministeren her, som statsministeren sagde i sine annoncer under valgkampen?

At det er yderst påkrævet at benytte enhver lejlighed til at modarbejde en yderligere spredning af kernevåben, det er vi vel enige om, og det er også en af grundene til, at vi ønsker en erklæring om Danmark som atomvåbenfri zone, helst Norden som atomvåbenfri zone, og det er en af grundene til, at vi alle sammen er enige om, at der skal tages afstand fra den multilaterale atomstyrke.

Det er imidlertid blevet ekstra klart for enhver efter Kinas sprængning af en forsøgsatombombe i Sinkiang. At dette også gør det uomgængelig nødvendigt for den øvrige verden at etablere, hvad man kalder et normalt forhold til Kina og at drage Kina med fuld ligeberettigelse ind i internationale forhandlinger, herunder give dets regering sin retmæssige plads i De Forenede Nationer og i FN's sikkerhedsråd, altså at man bryder amerikanernes modstand herimod, er vi sikkert alle enige om, samtidig med at vi udtaler vor absolutte fordømmelse af den foretagne prøvesprængning, som beklageligt nok bringer Kina i klasse med Frankrig. Forbrydelser er forbrydelser, hvad enten de begås i Europa, i det fjerneste vest eller det fjernere øst.

Til statsministerens omtale af de gunstige virkninger af samarbejdet inden for EFTA og af det udvidede nordiske samarbejde har jeg kun det at bemærke, at de resultater, der allerede er opnået, viser, at man bør gå videre frem, og at en udvidelse af dette samarbejde vil medvirke til at stabilisere Nordens og måske i særlig grad Danmarks økonomi.

Jeg har derpå til slut kun den bemærkning, at den højtærede statsministers indledning til denne debat var formet som en appel til samarbejdsvilje. Den har han også selv vist i et vist omfang i de forhandlinger, han påbegyndte med nogle af folketingets partier om, hvad der kan eller bør gøres for det

tysksindede mindretal i Nordslesvig, og ved de forhandlinger, han havde indbudt til i mandags. Måske bør det dog erindres, at statsministeren i sin åbningstale erklærede sin ubetingede vilje til saglige og fordomsfrie forhandlinger, og måske bør hans egne ord gentages om, at vilje til samarbejde er ikke noget, man blot kan påkalde hos andre, man må også vise den selv.

Det er så givet, at en regering, ikke mindst en mindretalsregering, er mest kaldet til at tage initiativerne til samarbejde, og hvis den gør det sagligt og fordomsfrit, som statsministeren lovede at han ville, vil den også have mulighed for at få resultater, og gode resultater, ud af et sådant samarbejde.

Iver Poulsen: Selv om det ikke forekommer det ærede medlem hr. Aksel Larsen ejendommeligt, så forekommer det mange andre mennesker ejendommeligt, at det blev socialdemokratiet, der kom til at danne regering efter valget den 22. september. For den tidligere regeringskoalition af socialdemokratiet og det radikale venstre tabte ikke blot valget, den havde tilbagegang, og den mistede flertallet. Socialdemokratiet holdt stillingen mandatmæssigt, men havde en tilbagegang med hensyn til partiets andel i stemmerne, og da den borgerlig-liberale fløj, VKU, samlet havde en fremgang, så denne fløj kom til at råde over 79 mandater her i tinget mod socialdemokratiets 76, fandt de uafhængige det rigtigt at tilråde Hans Majestæt Kongen at overdrage det til det ærede medlem hr. Erik Eriksen at danne en borgerlig-liberal mindretalsregering som det resultat, der faldt sammen med det vælgerønske, valgresultatet var udtryk for. Men det ærede medlem hr. Erik Eriksen fik ikke nogen henvendelse om at forsøge at danne en liberal mindretalsregering fra det radikale venstre, hvorfor forsøget ikke blev gjort. Det vil altså sige, at det radikale parti fortsat ønsker at støtte en socialdemokratisk regering og ikke en liberal regering, og at det er denne radikale støtte, den nye regering kan takke for sin eksistens.

VK-blokkens frieri til det radikale parti før valget blev afvist, men selv denne afvisning har åbenbart ikke svækket VK-blokkens varme følelser for de radikale eller

[Iver Poulsen.]

VK-blokkens i hvert fald ikke uvenlige følelser over for socialdemokratiet og den socialdemokratiske mindretalsregering.

At det er sådan, fremgår helt klart af VK-blokkens blanke afvisning af de uafhængiges forslag om, at VK-blokken og de uafhængige skulle danne valggruppe sammen ved udvalgsbesættelserne her i tinget, hvorved det radikal-socialistiske flertal i alle udvalg kunne fratages regeringen og dens radikale støtteparti. De uafhængige mente, at når valgresultatet gav denne mulighed, så måtte det være de tre borgerlige partiers pligt i overensstemmelse med vælgernes ønsker at udnytte den, men VK-blokken ønskede det anderledes, og den afvisende holdning, som VK-blokken har indtaget over for de uafhængiges forslag om et borgerligt samarbejde, betyder jo også en vis støtte for regeringen, en støtte, hvis dybere baggrund og værdi kun VK-blokkens ledere og formentlig den højtærede statsminister kender, og som kun det kommende arbejde her i tinget kan vise os andre betydningen af for regeringen.

I øvrigt bød statsministerens åbningstale ikke på store overraskelser. De uafhængige kan dele statsministerens forventning om, at Danmarks udenrigspolitik også i fremtiden vil hvile på det nuværende grundlag, vor tilslutning til FN og NATO, og vil have samme brede tilslutning her i tinget som hidtil. Vi bemærkede med tilfredshed statsministerens udtalelse om, at regeringen agter at fastholde den hidtidige udenrigs- og forsvarspolitik og fortsætte vor NATO-politik uforandret, selv om også kræfter inden for det tidligere regeringsparti, det radikale venstre, har udtrykt ønske om en ændring af vor hidtidige forsvarspolitik.

Statsministeren nævnte, at forsvarsforliget af 1960 fortsat er grundlaget for regeringens forsvarspolitik, og at regeringen er opmærksom på de driftsmæssige og materielle problemer, der vil opstå, efterhånden som de amerikanske og canadiske våbenhjælpsprogrammer afvikles. I denne forbindelse vil jeg gerne spørge den højtærede statsminister, om regeringen er indstillet på, at de af statsministren nævnte problemer til sin tid skal løses, og at de vil blive løst, således at de ikke medfører en forringelse

af vort forsvar, og at de vil blive løst, selv om de skal løses af os selv.

Der er jo enighed om, at Danmark efter bedste evne skal yde sit bidrag til at styrke FN som fredsbevarende faktor, og at vi også i denne interesse skal yde vort bidrag til at fremme udviklingen i udviklingslandene. Igen i år siger den højtærede statsminister, at det er regeringens hensigt at fastholde den tekniske og finansielle hjælp til udviklingslandene, en hjælp, som ingen kan have noget imod, men jeg finder grund til at nævne, at vi i vor prisværdige hjælpsomhed ikke må glemme, at vi inden for vore egne grænser har u-landslignende opgaver, som det først og fremmest må være vor pligt at løse på en forsvarlig måde, før vi eventuelt forløfter os på andres.

Det er almindelig bekendt, at det kniber stærkt for FN at få penge ind ikke blot til de specielt fredsbevarende aktioner, men også de almindelige medlemskontingenter, og så længe større nationer inden for FN således kniber uden om deres finansielle forpligtelser, kan selv relativt store anstrengelser fra Danmarks side ikke råde bod på disse forsømmelser, som vi jo slet ikke har økonomisk magt til at dække. Men med de ærlige anstrengelser, som Danmark gør for at bidrage sit til at fremme den tekniske udvikling i udviklingslandene, mener vi os berettiget til at opfordre regeringen til at gøre al sin indflydelse gældende — så ringe den end måtte være — for at den tekniske opbygning følges op af en forståelse i de såkaldte rige lande for, at disse rige lande selvfølgelig har en forpligtelse til at støtte udviklingslandenes handel med færdigvarer; for meningen med den tekniske og finansielle hjælp til udviklingslandene kan naturligvis ikke være i disse lande at ophjælpe en produktion, der ikke kan finde afsætning.

Det har været nævnt i dagspressen, at USA vil foreslå at effektivisere reglen om, at 2 års kontingentrestance medfører tab af stemmeret inden for FN. De uafhængige synes, det vil være naturligt at støtte et sådant forslag ud fra den betragtning, at vil man nyde — i dette tilfælde medlemsretten — må man selvfølgelig også yde kontingentet. Statsministeren var også inde på den

[Iver Poulsen.]

nuværende europæiske markedsopdeling og lovede, at regeringen ikke mindst ville søge at fremme landbrugseksporten overalt, hvor mulighederne foreligger, således at de skadelige virkninger for landbruget af den nuværende markedsopdeling begrænses mest muligt. Men vi hørte intet om det ulige mere interessante, om regeringen mener, at sådanne nye muligheder foreligger, og da hvori de består, og hvordan regeringen agter at udnytte dem.

Ganske uanset disse nye muligheder kan der i hvert fald ikke herske tvivl om, at det under alle omstændigheder vil være rimeligt og hensigtsmæssigt ikke blot over for landbrugserhvervets udøvere, men sandelig også af hensyn til beskæftigelsen og landets økonomi, at regeringen søger at sikre landbrugets udøvere økonomisk og skattemæssig ligestilling med de øvrige befolkningsgrupper og søger at styrke landbrugets konkurrenceevne, for netop landbrugets konkurrenceevne kan og vil sandsynligvis blive den afgørende faktor, når talen er om at udnytte de eventuelle nye muligheder, som statsministeren omtalte.

Vi har naturligvis bemærket, at man fra forskellig side ønsker at reducere landbrugserhvervets og landbrugseksportens samfundsøkonomiske betydning, fordi industrieksporten er blevet glædeligt forøget. Men man må ikke være blind for, at landbrugets levnedsmiddelproduktion danner basis for en del af den forøgede industrieksport og dermed også for beskæftigelsen inden for denne industriproduktion, og selv om industriens eksportindtjening glædeligvis er steget betydeligt og i det sidste år er oversteget landbrugets, er forholdet stadig det, at landbruget hjembringer den væsentligste del af vort nettovalutaoverskud. Derfor er den sandhed stadig gældende, som den højtærede statsminister fremsatte som udenrigsminister, at i samme takt som landbrugets nettovalutaindtjening falder, i samme takt vil industriens hjul gå i stå. Det siger noget kort og klart og noget bestemt om landbrugserhvervets betydning for Danmarks økonomi.

Netop for at intensivere landbrugserhvervet og styrke dets indtjeningsmuligheder har de uafhængige gang på gang opfordret den tidligere regering til at gennemføre

liberale jordlove, således at landbruget fik frihed til og mulighed for den samdrift og sammenlægning, som erhvervet måtte finde mest hensigtsmæssig for opnåelse af den mest rationelle drift. Men det var jo under den forrige landbrugsminister som at slå i en dyne, fordi han krampagtigt fastholdt forældede radikale synspunkter, og det endskønt den daværende radikale økonomiminister sagligt havde redegjort for nødvendigheden af at lovgive på dette område efter de liberale linjer, som de uafhængige havde opfordret til at følge. Det er derfor med glæde og forventning, vi har bemærket den nye landbrugsministers udtalelse om, at den højtærede minister ikke tror, man skal gøre vold imod den udvikling, landbruget allerede er inde i, men derimod lade erhvervet selv finde ud af, hvordan fremtidens landbrug skal se ud. Det lyder egentlig paradoksalt, men det ser jo efter den højtærede landbrugsministers udtalelser at dømme virkelig ud til, at vi kan vente en mere liberal jordlovgivning, efter at det radikale venstre ikke længere sidder i regeringen.

Danmarks fiskerierhverv viste ny fremgang, og eksporten satte rekord i 1963 — det var, hvad den højtærede statsminister havde at sige om dette erhverv. Oplysningen om, at fiskerierhvervets eksport satte rekord i 1963, kunne føre til den fejlagtige opfattelse, at alt går let og glat for vore fiskere, hvilket imidlertid ikke er tilfældet. Det syddanske fiskeri udgør ikke nogen stor erhvervsgruppe. Den omfatter i alt kun 35.000 personer, hvoraf ca. 20.000 er aktive inden for erhvervet, og heraf er kun ca. 6.000 selvstændige næringsdrivende. Men denne lille erhvervsgruppe, der er usubsidieret, og som har givet klart udtryk for, at den heller ikke ønsker at modtage statssubsidier, tegner sig for en eksport af et så forholdsvis betydeligt beløb som godt 1/2 milliard kr. om året, samtidig med at den forsyner hele den danske befolkning med fisk til priser, der ligger i underkanten af, hvad man betaler i andre lande.

Erhvervet udøves under meget hårde og farefulde forhold og under stadig stigende omkostninger, som truer med at gøre erhvervet urentabelt eller i hvert fald underbetalt. Derfor protesterede fiskerierhvervet mod de sidste forhøjelser af bropenge og

[Iver Poulsen.]

areallejer, efter de uafhængiges mening med god grund. Det samme gjorde andre af erhvervslivets areallejere med den rigtige begrundelse, at de voldsomme lejeforhøjelser ville forøge erhvervslivets omkostninger og nedsætte dets konkurrenceevne.

Ifølge dagbladet Vestkysten for 13. oktober i år skulle den højtærede fiskeriminister før valget have udtalt, at han ville gøre hele sin indflydelse gældende for at få den for fiskeriet særdeles ubehagelige areallejerforhøjelse fjernet igen. Vi håber, at den højtærede fiskeriministers indflydelse må føre til det ønskede resultat, ikke blot for fiskerierhvervets skyld, men sandelig også af hensyn til den betydelige del af dansk erhvervsliv, som for erhvervets udøvelse har måttet leje havnearealer. For dette erhvervsliv har de sidste voldsomme forhøjelser af areallejerne, som langt fra i alle tilfælde har været sagligt begrundet i havnenes økonomi, betydet en urimelig omkostningsforøgelse og en tilsvarende reduktion af erhvervslivets konkurrenceevne.

Det er en ret ejendommelig forværring af landets økonomiske stilling, der tilsyneladende er sket med den 22. september som skæringsdato. Før valget var alt efter regeringens mening så strålende, at den højtærede finansminister kunne udtale, at hvis det havde været en borgerlig regering, der havde opnået et så godt resultat med hensyn til handelsbalance og valutaoverskud som den daværende regering med den samme finansminister som den nuværende, så havde det ikke været til at ånde for pral. Nu, den første tirsdag i oktober, talte statsministeren imidlertid om det betydelige underskud i samhandelen med udlandet, der især i årets første halvdel havde udviklet sig, og om, at denne store uligevægt i handelsbalancen nu måtte rettes op. Det havde været bedre at føre en økonomisk politik, som ikke havde ført os så langt ud af balance.

Alene enkelte af de såkaldt lovbestemte udgifter som f. eks. den såkaldt fulde folkepension vil medføre en udgiftsstigning for

staten på $\frac{1}{2}$ milliard kr., hvortil kommer som allerede nævnt af tidligere ordførere en merudgift på godt 200 mill. kr., hvis januarpristallet udløser en dyrtidsportion. Det giver en udgiftsstigning på omkring 700 mill. kr. En del af disse lovbestemte udgifter skyldes ny lovgivning, sagde statsministeren, og det er rigtigt. Her vil jeg gerne minde om, at de uafhængige i forbindelse med denne nye udgiftskrævende lovgivning gjorde opmærksom på det uforvarsvarlige i at haste en sådan lovgivning igennem uden tanke for en samlet planlægning og for skatteydernes økonomiske bæreevne.

Statsministeren søger rygdækning for de meget forøgede statsudgifter ved at gøre opmærksom på, at der under valgkampen fra så godt som alle sider har været fremført krav om øget offentlig indsats på en række områder. Her nævner statsministeren kollegiebyggeri, støtte til de unge gennem ungdommens uddannelsesfond og en del andet. Det er med en vis glæde, vi bemærker, at statsministeren sagde, at ønsket om øget offentlig indsats har været fremført fra så godt som alle sider, for det viser dog, at statsministeren har bemærket, at de uafhængige ikke strøede om sig med løfter om kostbar offentlig velgørenhed, som ville anspænde landets økonomi og de arbejdende, produktive aldersgruppers skatteevne helt uforvarsvarligt.

Det er rigtigt, at alle ønsker at støtte ungdommen gennem ungdommens uddannelsesfond, men jeg finder det nødvendigt at fremhæve, at de uafhængige gang på gang har udtalt ønsket om, at denne støtte ikke blot ydes til den studerende ungdom, men også til erhvervenes unge og ikke som offentlige tilskud, men altovervejende som lån, der efter endt uddannelse skal forrentes og tilbagebetales. Ud fra en liberal samfundsopfattelse tjener det i hvert fald ingen til gavn at omdanne samfundet til en almindelig forsørgelsesanstalt med forsørgelsespligt, der indtræder allerede over for arbejdsdygtige unge mennesker. De uafhængige må derfor stadig stå fast på kravet om, at sam-

[Iver Poulsen.]

fundets støtte til de unge under uddannelse skal ydes som lån, og betingelsen skal kun være den unges evner, lyst og vilje til at gennemføre uddannelsen. Långivningen må naturligvis være uafhængig af forældrenes indtægt eller den unges eventuelle egen indtægt. Ved en sådan låneordning opnås ikke blot en ligestilling for alle unge; de anvendte midler vil også blive meget bedre udnyttet, de vil komme mange flere til gode. De unge vil nemlig ikke søge større lån end nødvendigt for at klare dagen og vejen i uddannelses-tiden, idet de er interesseret i at holde den gæld, de efter endt uddannelse skal forrente og tilbagebetale, så langt nede som muligt. Derfor kan flere få gavn af det anvendte beløb, som for en væsentlig dels vedkommende kommer til at cirkulere fra ældre, uddannede til yngre kammerater under uddannelse.

Statsministeren nævnte den række af betydningsfulde samfundsopgaver, der er enighed om skal løses i den kommende tid, og vi bemærkede os særlig statsministerens udtalelse om, at disse opgaver af hensyn til den økonomiske balance ikke kan blive løst på én gang. Det er det, de uafhængige har sagt gang på gang her i folketinget under den tidligere regering, hvor vi har efterlyst en saglig undersøgelse, som kunne begrunde opgavernes placering i den samfundsmæssige rækkefølge. Hvis den daværende regering havde fulgt de uafhængiges opfordring, ville meget i dag have set anderledes og bedre ud.

Det var ejendommeligt, at statsministeren i sin åbningstale helt undgik at nævne roden til meget ondt, den høje rente. Hvis det virkelig er regeringens hensigt, at den vil løse vore økonomiske vanskeligheder, og at den vil løse vort selvskabte boligproblem, kommer den ikke uden om en virkelig opspæringsfremmende skattepolitik og en langsigtet planlægning for byggemodning, en huslejeudligning og en liberalisering af såvel bolig- som bygge-lovgivningen; nu, valget er overstået, må vi håbe, at regeringen gør alvor af at løse disse opgaver.

Jeg har skrevet mig det ærede medlem hr. Erik Eriksens ord bag øret, da det ærede medlem i sin tid udtalte, at vi skal passe på, at vi ikke taler folkestyret ihjel. Under hensyn til disse fornuftige ord vil jeg helt

undlade at gå ind på den endeløse oprem-sning af problemer, som den højtærede statsminister foretog i åbningstalen, og til slut bare sige nogle få bemærkninger om samarbejdet her i folketinget.

Da statsministerens indbydelse til samarbejde ikke gælder de uafhængige, må vi som hidtil nøjes med at følge lovgivningsarbejdet fra vort stade uden for den mur, som de fire gamle partier har omgivet sig selv og folketingets arbejde med. I slutningen af sin åbningstale sagde statsministeren, at han var overbevist om, at der gennem et samarbejde, der anerkender befolkningsgruppernes indbyrdes afhængighed, vil kunne findes rige muligheder for det danske folks fremtid. Selv om statsministerens indbydelse til samarbejde som nævnt ikke gælder de uafhængige, vil jeg alligevel tillade mig at sige til den højtærede statsminister som de uafhængiges opfattelse, at der utvivlsomt ligger rigere muligheder for det danske folks fremtid i et samarbejde, der anerkender befolkningsgruppernes, også de mindre og svagere grupper, ligeret og ligestilling med de større end i en anerkendelse af et afhængighedsforhold, som de svage grupper herinde i hvert fald ikke er i tvivl om eksisterer; men disse svage gruppers demokratiske ret og ligestilling vil de uafhængige stedsse have for øje i det kommende lovgivningsarbejde.

Knud Hertling: De grønlandske medlemmer af folketinget har med glæde bemærket den højtærede statsministers opfordring til et samarbejde og til saglige og fordomsfri forhandlinger.

Det skal med det samme erkendes, at forhandlinger vedrørende grønlandske anliggender absolut sker på et sagligt grundlag; men om disse forhandlinger også altid vil kunne betegnes som fordomsfri, vil jeg sætte et spørgsmålstegn ved. Man får ofte, og næppe altid helt fejlagtigt, det indtryk, at visse befolkningsgrupper både i Grønland og i det øvrige Danmark den dag i dag har lidt svært ved at omstille sig fra at betragte Grønland som en koloni til at anskue landet og dets befolkning som en ligestillet dansk landsdel og som medborgere i det danske rige. I disse kredse er det ikke ualmindeligt at tale om, hvor meget Danmark hvert år ofrer af penge på Grønland. Der er i høj

[Knud Hertling.]

grad anledning til at advare imod, at en sådan tankegang vinder større indpas såvel her i salen som udenfor. Ganske vist kan man hvert år på finansloven påvise underskud vedrørende Grønland, men vi må i denne forbindelse ikke glemme, at der på finansloven ikke medtages forskellige indtægtsposter og besparelser, som den danske stat og private personer og selskaber i Danmark får gennem Grønland, beløb, der er af en anseelig størrelsesorden, og som uden tvivl ret nemt kan ændre et underskud til et overskud.

Vi befinder os i dag i Grønland i den situation, at Grønlandsudvalget af 1960 har skabt et fundament for den fremtidige udvikling inden for så godt som alle områder i Grønland. Man kan beklage, at det store arbejde, som udvalget har udført, er blevet modtaget så køligt både hernede og, ikke mindst, i Grønland. Grundene til den kølige modtagelse kan være mangfoldige. Det er vel først og fremmest visse af udvalgets forslag af principiel karakter, som har affødt skuffelse og bitterhed. En af de væsentligste årsager er imidlertid den, at udvalget først på et meget sent tidspunkt opdagede nødvendigheden af at give den grønlandske befolkning orientering om udvalgets arbejde. Nu skal dette udvalgs arbejde videreføres i det nydannede Grønlandsråd, og det er mit håb, at man ikke i dette råd gør sig skyldig i samme forsømmelse, som Grønlandsudvalget af 1960 gjorde. Det er uhyre vigtigt netop i denne overgangstid at orientere befolkningen i Grønland om det arbejde, som udføres af politikerne, og de afgørelser, som træffes af disse, og ikke mindst om de motiver, der har været afgørende for netop den og den beslutning. Det er bl. a. gennem en sådan orientering, vi har mulighed for at vække den politiske interesse i Grønland, vække den medleven i problemerne, som er en afgørende forudsætning for en gnidningsfri udvikling i Grønland.

Ud fra disse betragtninger skal jeg derfor henstille til den højtærede minister for Grønland at undersøge mulighederne for at knytte en form for presstjeneste til Grønlandsrådet, en presstjeneste, der foruden at formidle den almindelige nyhedstjeneste får til opgave, eventuelt i samarbejde med oplysningsrådet for Grønland, at give befolk-

ningen i Grønland en løbende orientering om Grønlandsrådets arbejde. Jeg er overbevist om, at de penge, der skal bruges hertil, vil være givet godt ud.

Det er i øvrigt med megen glæde, vi har modtaget den udviklingsplan, som Grønlandsrådet af 1960 har udarbejdet for 10-året 1966-75. Gennemførelsen af planen vil medføre en mærkbar forhøjelse af det grønlandske levestandard. Samtidig har jeg dog med mindst lige så megen glæde bemærket, at denne plan kun er foreløbig, således at der skulle være mulighed for at tale sig til rette om forskellige fornødne ændringer. Jeg tænker her særlig på fangerdistrikterne, hvis andel i den kommende udvikling ikke er præciseret nærmere. For disse distrikters vedkommende gælder det, at der i de senere år er sket en betydelig opgang i sælfangsten, således at der skulle være realistisk basis for en erhvervsmæssig udvikling også i disse områder f. eks. gennem oprettelse af fryserier til kød o. s. v. Jeg tænker også på de særlige problemer, der i disse områder knytter sig til udbygningen af skolevæsenet, herunder oprettelse af skolehjem for børn fra de mindre udsteder og bopladser.

I forbindelse med denne store udviklingsplan må det dog være påkrævet at påpege, at det beløb, der tænkes anvendt i denne 10 års periode, ikke bliver berørt af pristigningerne. Det er overordentlig vigtigt, at hele beløbet anvendes til hævelse af den grønlandske levestandard, som i dag er utilladelig lav. Der er så meget mere grund til at understrege dette ønske, når der henses til, at halvdelen af den opgivne beløbsramme på i alt 4,2 milliarder kr. skal anvendes til dækning af driftsudgifter, således at kun den ene halvdel på ca. 2,1 milliarder kr. kan bruges til ophøjning af eksport-erhvervene, boligbyggeriet, skole- og sundhedsvæsenet, andre offentlige anlæg, kommunikation og transport, forsyningstjeneste m. v. Alle disse opgaver er vigtige og påtrængende. Det er derfor vanskeligt at fremhæve et enkelt område som noget, der skal have førsteprioritet.

Når jeg alligevel først og fremmest standser ved boligbyggeriet, hænger det sammen med boligens enorme betydning for familielivet og dermed for hele samfundet. Dårliche boliger, mangel på boliger er en af de væ-

[Knud Hertling.]

sentligste årsager til mange sociale skader og menneskelig nedværdigelse. Den sociale nød i Grønland er stor, og der må nu gøres noget radikalt inden for socialforsorgen. Det vil være de ærede medlemmer bekendt, at hele spørgsmålet om den sociale sikring i Grønland hidtil er blevet varetaget af den grønlandske landskasse alene, altså uden statstilskud eller nogen form for refusion fra statens side. Spørgsmålet er nu, om denne tingenes tilstand kan opretholdes i dag ud fra socialpolitiske betragtninger. Kravene til den grønlandske landskasses økonomiske formåen stiger stærkt i disse år, og eftersom indtægtsmulighederne fortsat er begrænsede og i hvert fald ikke har mulighed for passende stigning, må man befrygte, at landskassens midler ikke vil kunne strække til til den påtænkte nødvendige udbygning af socialforsorgen i Grønland. Det er min opfattelse, at velfærdsstaten Danmark ikke længere kan være passiv tilskuer til den sociale nød i Grønland.

Under henvisning hertil skal jeg derfor henstille til den højtærede minister for Grønland snarligt at nedsætte et særligt udvalg, hvis opgave bliver at gennemgå hele det problemkompleks, der knytter sig til den grønlandske socialforsorg. Udvalget må således bl. a. tage stilling til, om udgifterne til forsorgen skal overtages af staten, på hvilken måde forsorgen og dens administration kan effektiviseres, hvilke andre sikringsformer end de eksisterende der bør indføres, og hvilke principper der bør følges i Grønland.

Et af de resultater, som er kommet fra Grønlandsudvalget af 1960, og som har givet anledning til en stærk reaktion både i Grønland og i Danmark, er udvalgets forslag om den fremtidige erhvervs- og lønningspolitik i Grønland og det i denne sammenhæng indførte fødestedskriterium. Der er ingen grund til at betvivle, at udvalget ved denne målsætning virkelig havde bestræbt sig på at nå frem til den efter udvalgets opfattelse mest retfærdige løsning. Imidlertid har denne målsætning givet anledning til en kraftig debat, og man kan uden overdivelse sige til en meget bitter strid mellem tilhængere og modstandere af denne målsætning. Lad mig straks — idet jeg dog her skal understrege, at mine ud-

talelser herom ikke fuldt ud deles af det andet grønlandske ærede medlem, hr. Rosing — forudskikke den bemærkning, at det ville være kortsynet af politikerne, både de danske og de grønlandske, at forsøge at bagatellisere modstanden mod denne politik, ikke blot fordi en betydelig del af den grønlandske befolkning er modstandere af den gennem en sådan politik udtrykte forskelsbehandling, men også fordi en sådan forskelsbehandling så dårligt harmonerer med den almindelige danskers opfattelse af retfærdig behandling af medborgere i samme rige.

Når man studerer de motiver, som har været afgørende for Grønlandsudvalgets målsætning inden for disse vigtige områder, nærmere, opdager man, at man med denne målsætning også i Grønland ønsker anerkendt den sammenhæng, der findes i alle samfund mellem befolkningens egen økonomiske aktivitet og fremgangen i indkomsterne. Dette princip, siger man, er en betingelse for, at den grønlandske befolkning kan bevare initiativ, arbejdsglæde og selvrespekt.

Jeg vil absolut ikke modsige denne smukke motivering, såfremt dette princip var anerkendt i alle dele af det danske rige. Dette er imidlertid ikke tilfældet i nogen af de andre amter i Danmark. For disse gælder det, at fremgangen i befolkningens indkomster afhænger af nationens produktion som helhed. Det sidstnævnte princip ønsker man altså ikke anerkendt i rigets fattigste landsdel. Den må klare sig selv, så godt som den nu kan, og konsekvensen vil blive: i værste fald nedgang i indkomsterne og i bedste fald indkomststagnation i en uoverskuelig fremtid, eftersom landets vigtigste erhverv, fiskeriet, i det seneste par år har slået fejl. Dette medfører stigning i den allerede alt for store arbejdsløshed. Denne konsekvens, som er en følge af, at Grønland i relation til erhvervs- og lønningspolitikken ikke anerkendes som ligestillet landsdel, skaber hverken initiativ eller arbejdsglæde og i hvert fald ikke selvrespekt.

Når Grønlandsudvalget af 1960 har lagt sig fast på det omtalte erhvervs- og lønningpolitiske standpunkt, hænger det i høj grad sammen med udvalgets ønske om at løse disse problemer ud fra rent økonomiske betragtninger. De mennesker, der udeluk-

[Knud Hertling.]

kende støtter sig til økonomiske betragtninger, gør det som regel med den dejlige fornemmelse, at de er så realistiske. De samme mennesker ryster gerne opgivende på hovedet, når andre begynder at tale om nationalpolitiske og psykologiske faktorer. Så er man virkelig naiv, urealistisk, emotionel. Spørgsmålet er blot dette, om det i længden er holdbart at se helt bort fra nationalpolitiske og psykologiske faktorer, når man befatter sig med problemer netop som lønpolitikken, hvor der hersker så mange konfliktmuligheder mellem de to befolkningsgrupper.

Svaret herpå foreligger allerede i Grønland i dag, og dette svar går ud på, at afgørelser, som udelukkende baseres på økonomiske betragtninger, meget nemt viser sig at være mere end belastende for alles ønske om et gnidningsfrit samarbejde mellem grønlændere og danske.

Fødestedskriteriet er et produkt af den ovenfor omtalte erhvervs- og lønpolitik. Dette kriterium har, som alle her i salen vil vide, affødt en meget voldsom diskussion. De grønlandske lønninger svarer ikke til den danske realløn i Danmark. Det er først og fremmest herom kampen står i dag. Derudover har man i Grønland det begreb, der hedder løn til de udsendte. Denne kategori af lønmodtagere får ved siden af deres egentlige løn et såkaldt Grønlandstillæg. Nødvendigheden af et sådant tillæg er anerkendt fra alle sider. Herom er der ingen diskussion. Diskussionen opstår i det øjeblik, man skal til at afgøre, hvilke personer der skal have dette tillæg.

Man har indtil Grønlandsudvalgets indførelse af fødestedskriteriet haft et andet kriterium, det såkaldte hjemstavnskriterium, hvorefter kun de grønlændere, som har haft 10 års ophold i Danmark, kunne opnå „udsendt“ løn. Nu har indførelsen af fødestedskriteriet frataget selv en veluddannet grønlænder denne spinkle mulighed. Ganske vist er der i forbindelse med administrationen af fødestedskriteriet en dispensationsadgang, men Grønlandsudvalget har udtrykkeligt udtalt, at denne adgang skal administreres meget snævert. Dette kriterium føles i dag af mange grønlændere som en utilladelig diskrimination.

Det er, hvor beklageligt det end måtte

være, det udgangspunkt, vi har i dag i vor politik, eftersom den omtalte erhvervs- og lønningspolitik med fødestedskriteriet er godkendt af de grønlandske organisationer, Grønlands landsråd og dette høje ting. Tjenestemandsløven for Grønland blev vedtaget af folketinget umiddelbart før forrige samlings afslutning, og dermed blev fødestedskriteriet lovfæstet. Alligevel har jeg det håb, at det sidste ord i denne sag endnu ikke er sagt. Grundene til denne optimisme er flere.

For det første har Grønlandsudvalgets medlemmer, ganske vist først efter den stærke reaktion fra Grønlands side, udtalt, at man betragter denne løsning som et overgangsfænomen. Det er da altid noget.

For det andet er indførelsen af fødestedskriteriet sket af hensyn til de grønlandske arbejdere og således efter anbefaling fra den grønlandske arbejdersammenslutnings formand. Nu er der imidlertid sket det — det kom frem under valgkampen forud for dette folketingsvalg — at betydende kredse inden for Grønlands arbejdersammenslutning, repræsenteret af den nuværende næstformand, går stærkt imod indførelsen af fødestedskriteriet uden tvivl ud fra de motiver, jeg har omtalt foran.

For det tredje er forhandlingerne mellem Dansk Journalistforbund og ministeriet for Grønland vedrørende lønninger til de grønlandske journalister som bekendt afbrudt uden resultat, idet Dansk Journalistforbund ikke ønsker at godkende fødestedskriteriet. Er der mon nogen, der vil råbe efter bestyrelsesmedlemmerne af Dansk Journalistforbund og beskyldte dem for at være naive, urealistiske og emotionelle? Jeg er ved at tro, at denne stillingtagen nærmere er et udtryk for den almindelige danskers uvilje mod at godkende forskelsbehandling af rigets borgere. Der er flere organisationer, som i den kommende tid skal forhandle med ministeriet for Grønland om fornyelse af overenskomster. Det bliver spændende at se, hvilket standpunkt disse organisationer vil indtage.

Hvad jeg her har sagt, vil vise, at der i høj grad er basis for fortsatte og fordomsfrie forhandlinger om disse vigtige spørgsmål. Det er endvidere min opfattelse, at de nuværende forhold, som selv af medlemmerne af Grønlandsudvalget af 1960 be-

[Knud Hertling.]

tegnes som et overgangsfænomen, må blive et meget kortvarigt fænomen. Det må understreges, at Danmark har råd til at indføre samme realløn i Grønland som hernede, medens Danmark hverken indenrigs- eller udenrigspolitisk har råd til at miste anseelse eller udsætte sig for en kritik for at øve forskelsbehandling af borgerne inden for riget. Jeg er ganske overbevist om, at ingen i Grønland, hverken organisationerne eller landsrådet, ville have sagt nej til et tilbud fra dansk side om ligeløn. Det, man foreløbigt har sagt ja til, er det forslag, der blev betegnet som det politisk mulige i den nuværende situation. Det endelige tilbud, det rigtige tilbud, venter man på med spænding og med stigende utålmodighed.

Allerede i 1953 anerkendte det danske folk Grønlands integration i det øvrige rige. Endnu i dag mangler vi det sidste skridt i retning af opfyldelsen af dette løfte; men det er mit håb, at dette skridt vil blive taget inden alt for længe. Vort fælles mål, nemlig ønsket om et virkeligt fællesskab mellem Danmark og Grønland, må udbygges gennem et gensidigt tillidsforhold, og dette kan kun ske ved at anerkende hinanden som ligeberettigede borgere i det danske rige.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Folketingets næste møde afholdes i dag kl. 13³⁰ med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål til ministrene.*
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 12. session.*
- 3) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.*

Mødet hævet kl. 11⁴².

5. møde.

Onsdag den 21. oktober kl. 13³⁰.

Formanden: I skrivelse af dags dato har borgmester Hans Pihl meddelt, at han er villig til fra den 21. d. m. at regne at indtræde som midlertidigt medlem af folketinget under den folketingsmand H. Larsen (Bjerre) tilståede orlov.

I skrivelse af 20. d. m. anmoder fiskeriministeren om, at der må blive foretaget valg af 2 medlemmer med stedfortrædere til det i § 7 i lov nr. 500 af 19. december 1951 om saltvandsfiskeri omhandlede ålegårds-overnævn for et tidsrum af 3 år fra 1. januar 1965.

Det er meddelt mig, at *Risgaard Knudsen* efter at være udnævnt til fiskeriminister ønsker at udtræde af udvalget til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Risgaard Knudsen* har vedkommende gruppe udpeget *Teichert*, der hidtil har været stedfortræder i udvalget. Som ny stedfortræder i stedet for *Teichert* er udpeget *Mohr Dam*. De pågældende er her efter valgt.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgsprøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af to valg.

Ordføreren for udvalget til valgsprøvelse (*Lis Groes*): I skrivelse af 7. d. m. anmodede folketingsmand Aksel Larsen på folketingsmand Chr. Madsens vegne om orlov på grund af sygdom. Den 20. d. m. meddelte det høje ting den ønskede orlov og vedtog at indkalde stedfortræderen. På den af indenrigsministeriet i medfør af valglovens § 50 udarbejdede liste findes som 1. stedfortræder for socialistisk folkeparti i Ålborg amtskreds opført fagforeningsformand Niels Møller Sørensen, Ålborg, der i skrivelse af gårts dato har meddelt, at han er villig til midlertidigt at tage sæde i folketinget i anledning af den nævnte orlov. Udvalget til